

Brüsszel, 2012.11.28.
COM(2012) 750 final

MELLÉKLET

**TERVEZET
KÖZÖS FOGLALKOZTATÁSI JELENTÉS**

amely a következő dokumentumot kíséri

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE

2013. évi éves növekedési jelentés

BEVEZETÉS

A közös foglalkoztatási jelentés tervezete, melyről az EUMSZ 148. cikke rendelkezik, a 2013-as európai szemeszter elindítását célzó éves növekedési jelentési csomag részét képezi. A megerősített gazdasági iránymutatáshoz való kulcsfontosságú hozzájárulásként a közös foglalkoztatási jelentés az éves növekedési jelentésben foglalt, foglalkoztatással kapcsolatos legfontosabb következtetések háttérét vázolja fel. A jelentésben foglalt elemzés az európai foglalkoztatási és szociális helyzeten, a foglalkoztatási iránymutatások¹ végrehajtásán, a nemzeti reformprogramok – a Tanács által 2012 júliusában tett országspecifikus ajánlások elfogadásához vezető – vizsgálatának eredményén, és az ajánlások eddigi végrehajtásán alapul.

1.1. A foglalkoztatás helyzete az Unióban ma az alábbiakkal jellemezhető:

1.2. A foglalkoztatás bővülése megakadt. A foglalkoztatás csökken, és a 2013. évi kilátások kedvezőtlenek. A munkahelyteremtés az egyes munkaigényes ágazatokban tapasztalható kihasználatlan kapacitások ellenére az egységes piac egész területén mérsékelt maradt. Erősödött a munkaerőpiac szegmentációja: növekedett a határozott idejű munkaviszony és a részmunka aránya. A munkát terhelő adók továbbra is magasak, és több tagállamban tovább növekedtek.

1.3. Ismét nő, és az euróövezetben korábban soha nem látott szintre emelkedett a munkanélküliség, miközben a tartósan munka nélkül lévők száma – mindenekelőtt a jelentős költségvetési konszolidációt végrehajtó tagállamokban – aggasztóan magas. Az ifjúsági munkanélküliség meghaladja a 20%-ot, a mai fiatalok könnyen „elvesztett nemzedékké” válhatnak.

1.4. Drámai mértékben nőtt az egyes tagállamok munkanélküliségi rátái közötti különbség – ez a sokkok aszimmetrikus mivoltát és az egyes munkaerőpiacok válsággal szembeni eltérő ellenálló képességét tükrözi. A bérek és a munkaerőköltségek alkalmazkodása megindult, ám a reformok hatása még nem látható teljes mértékben. Az európai munkaerőpiacokon megerősödtek a munkaközvetítési folyamat romló eredményességére utaló jelek, és nyomatékossabbá vált a növekvő strukturális munkanélküliség veszélye.

1.5. Számos tagállamban csökken a háztartások átlagjövedelme, és a legfrissebb adatok szerint egyre tágabb kört érint, és mélyül a szegénység és a társadalmi kirekesztettség, miközben több tagállamban emelkedik az aktív keresők szegénységi rátája, és erősödik a szociális polarizáció.

1.6. A szociális védelem mint automatikus stabilizátor hatása 2010 óta gyengült, ami magasabb szegénységi rátákat eredményezett. A szociális védelmi kiadások hatékonysága jelentős eltéréseket mutat a szegénység csökkentése tekintetében az egyes tagállamokban.

Az európai foglalkoztatási és munkaerő-piaci helyzet – különösen néhány tagállam tekintetében – határozottabb fellépést követel a hatóságoktól és a szociális partnerektől. Nagy horderejű reformok kezdődtek, de további erőfeszítésekre van szükség munkaerőpiacaink modernizálása, az emberi erőforrások jobb kihasználása és ezáltal a munkahelyekben gazdag fellendülés feltételeinek megteremtése érdekében.

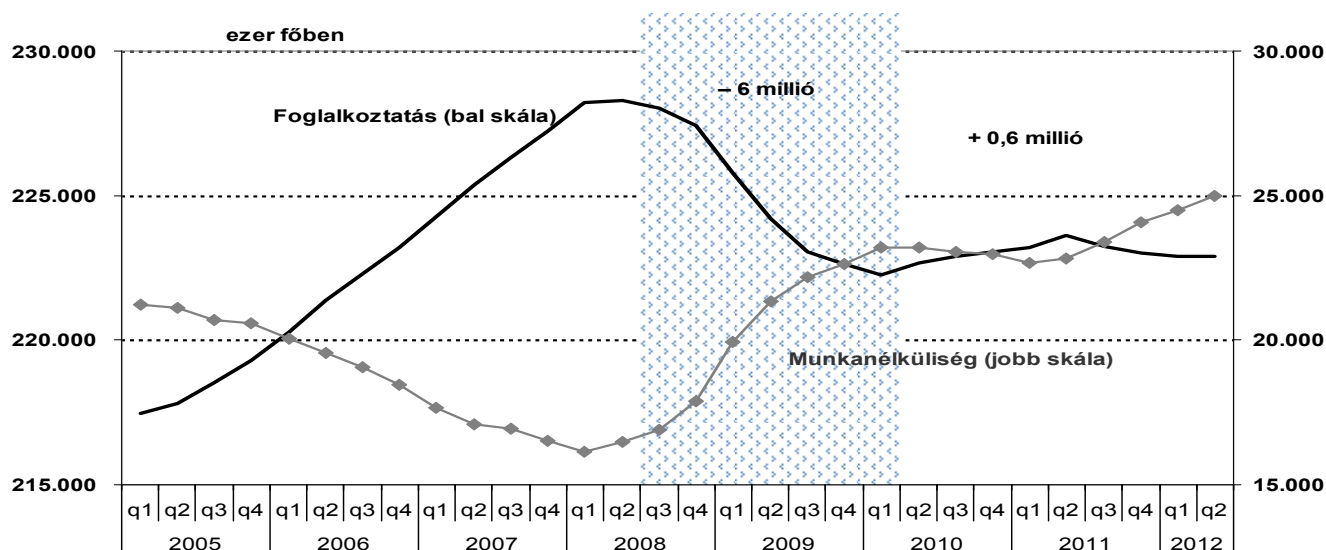
¹ A Tanács 2010/707/EU határozata (2010. október 21.) a tagállamok foglalkoztatáspolitikáira vonatkozó iránymutatásokról (HL L 308., 2010.11.24., 46. o.).

1. MUNKAERŐ-PIACI ÉS TÁRSADALMI TENDENCIÁK

A gazdasági és foglalkoztatási kilátások negatívak, és a legutóbbi hónapokban romlottak. A foglalkoztatás szempontjából 2012 negatív év lesz, és a 2013-ra becsült csekély GDP-növekedés nem lesz elegendő a foglalkoztatás bővítéséhez és a munkanélküliség csökkentéséhez. A munkaerő-piaci kilátások várhatóan 2014-ben fordulnak majd kedvezőbbre. Az EU jelenleg a világ egyetlen olyan nagy régiója, ahol még mindig emelkedik a munkanélküliség.

A foglalkoztatás bővülése megakadt – a foglalkoztatás csökken. 2011 második negyedéve és 2012 második negyedéve között a 20–64 évesek körében 0,2%-kal csökkent a foglalkoztatás. A 2008 és 2011 közötti időszakban a foglalkoztatás 1,7%-kal csökkent, azaz az Unió munkaerőpiaca ellenállóbbnak bizonyult, mint az Egyesült Államoké, ahol 5,8%-os volt a visszaesés. A csökkenés ugyanakkor nagyobb volt az euróövezetben, különösen azokban az országokban, amelyek jelentősebb költségvetési konszolidációt valósítottak meg. 2008, a gazdasági és pénzügyi válság kezdete óta összesen ötmillió munkahely tűnt el, közülük négy millió az euróövezetben. A foglalkoztatás válság kezdete óta tapasztalt ingadozásait jórészt a részmunkaidős foglalkoztatás mértékében és a határozott idejű munkaszerződések számában bekövetkezett változások okozták, ám a válság a határozatlan idejű munkaszerződések alapján történő foglalkoztatást is érintette.

1. ábra: Foglalkoztatás és munkanélküliség (EU-27, 2005–2012)

Forrás : Eurostat, nemzeti számlák, EU munkaerő-felmérés (LFS).

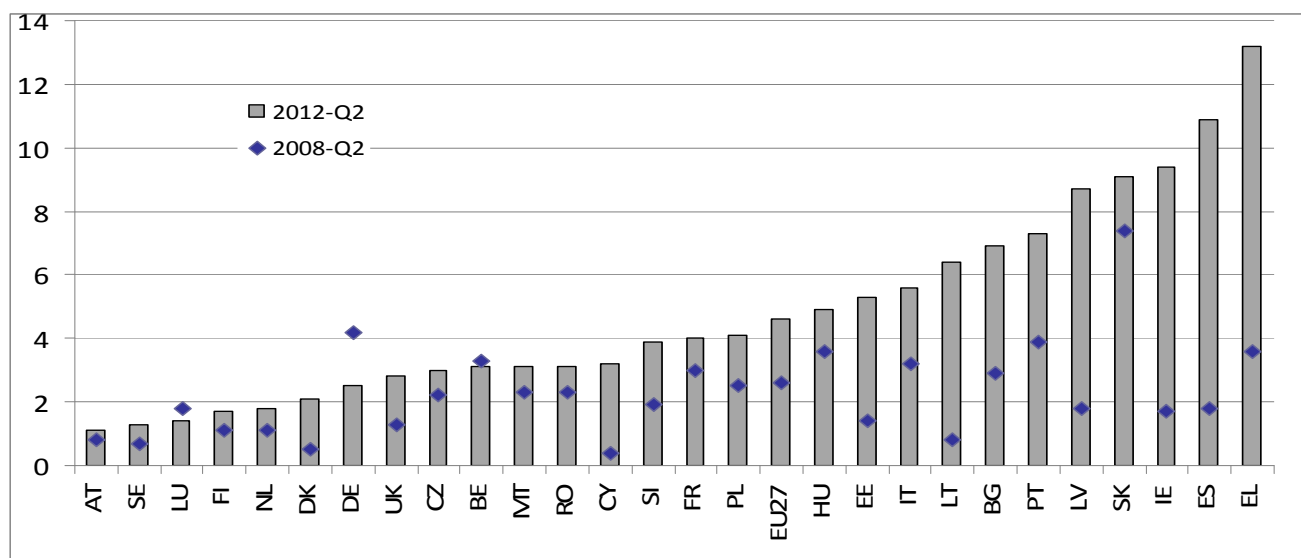
Pozitív fejlemény, hogy nőtt az idősebb munkavállalók foglalkoztatása. A növekedés 2008 és 2011 között 1,8 százalékpontot tett ki, miközben a teljes foglalkoztatási ráta 1,5 százalékponttal csökkent. A férfiakéhoz képest viszonylag jól viselte a válságot a nők foglalkoztatása is: a nők esetében 2008-hoz képest gyakorlatilag nem változott a foglalkoztatási ráta, míg a férfiaknál 2,6 százalékponttal csökkent ugyanebben az időszakban. Ugyanakkor az ifjúsági foglalkoztatási ráta 3,8 százalékponttal csökkent.

Újra nő, és az euróövezetben korábban soha nem látott mértéket öltött a munkanélküliség. Miközben az Unió egésze tekintetében a munkanélküliség jelenleg 10,6%-os, az euróövezetben elérte a 11,6%-ot, ami a GMU létrejötte óta az eddigi legmagasabb érték. 2012 májusában a munkanélküliek száma először haladta meg az EU-ban a 25 milliót, és az azt követő időszakban további 0,75 millióval növekedett, ami 2008 óta összesen 9 milliós növekményt jelent. A munkanélküliség a legtöbb tagállamban felfelé tendál, és csak hat országban csökkent a 2012 augusztusát megelőző 12 hónapban.

Aggasztóan magassá vált a tartós munkanélküliség. 2012 második negyedében a 12 hónapnál hosszabb ideje munka nélkül lévők száma 11,1 millió volt az EU-ban, ami az aktív népesség 4,6%-a². Ez 4,8 millióval több, mint 2008-ban. 2011-ben az EU-27-ben a tartósan munka nélkül lévők 70%-a a hat legnagyobb tagállamra koncentrálódott. Az összes tartósan munka nélkül lévő 21%-át Spanyolországban regisztrálták – az ország 1,6 millió fővel járult hozzá a tartósan munka nélkül lévők számában 2008 és 2011 között regisztrált 3,7 milliós növekedéshez.

A munkanélküliek munkához jutásának esélye a legtöbb tagállamban csökkent a válság kezdete óta, mind a rövid, mind a hosszú ideje állást keresők körében. Ez a csökkenés különösen a jelentős költségvetési konszolidációt végrehajtó tagállamokban jelentkezett markánsan. Míg a sikeres álláskeresés esélye Spanyolországban 50%-ról 30%-ra, Görögországban pedig 25%-ról 15%-ra csökkent, addig Hollandiában nem változott, a Cseh Köztársaságban és Észtországban pedig még nőtt is.

2. ábra: Tartós munkanélküliség az aktív népesség százalékában (2008 és 2011)

Forrás : Eurostat, LFS.

A tartós munkanélküliség minden szegmensben nőtt, de leginkább a fiatalok és az alacsony végzettségűek körében emelkedett. A tartós munkanélküliség veszélye mindazonáltal az idősebb munkavállalók körében 2011-ben meghaladta az 55%-ot, míg a fiatal munkavállalók körében alacsonyabb, mintegy 30%-os. A tartós munkanélküliség 2011-ben négyszer gyakoribb volt a szakképzetlenek között, mint a magasan képzettek körében, és kétszer olyan gyakori a harmadik országbeli állampolgárok, mint az uniós állampolgárok között. Néhány tagállam a rövidebb recesszióknak vagy hatékonyabban működő munkaerő-piaci intézményeinek köszönhetően képes volt féken tartani a tartós munkanélküliség emelkedését.

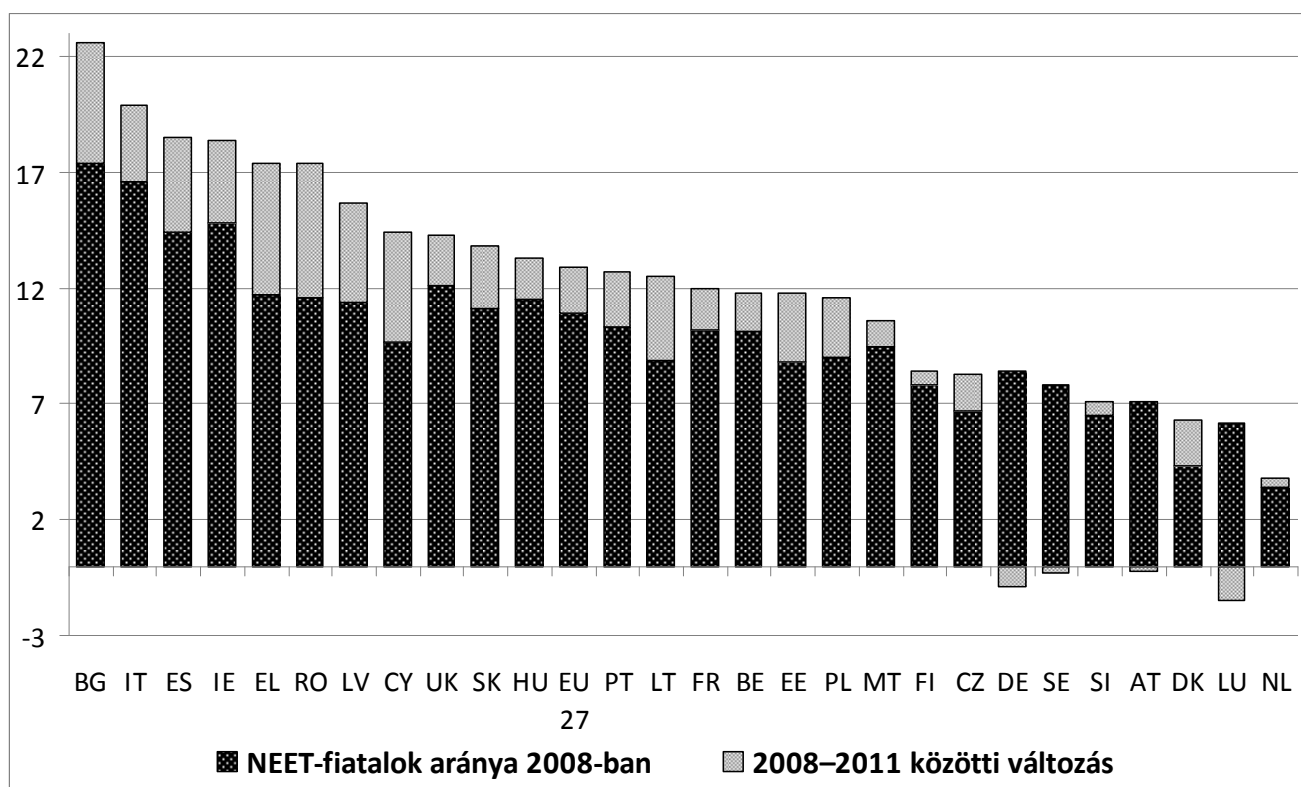
² Jelenleg a munkanélküliek több mint 44%-a tartós munkanélküli.

Az ifjúsági munkanélküliség meghaladta a 20%-ot. A fiatalok munkaerő-piaci helyzete – az, hogy 5,52 millió fiatal van munka nélkül – gazdasági és szociális vészhelyzetet jelent. Az elmúlt 12 hónapban az ifjúsági munkanélküliség a tagállamok döntő többségében nőtt, két tagállamban 50%, hatban 30% fölött maradt. 2008 és 2011 között a 20–34 éves korosztályban a legalább középfokú végzettséggel rendelkezők foglalkoztatási rátája 4,2 százalékponttal 77,2%-ra csökkent, ami az oktatásból a munkaerőpiacra történő átmenet növekvő nehézségeiről tanúskodik.

A korai iskolaelhagyók foglalkoztatási kilátásai rendkívül borúsak. Minden bizonnyal a korai iskolaelhagyók alkotják a fiatal európai munkaerő legveszélyeztetettebb csoportját. Az EU egészét tekintve körükben több mint 50%-os a munkanélküliség. A korai iskolaelhagyók aránya 2011-ben 2010-hez képest 14,1%-ról 13,5%-ra csökkent. A korai iskolaelhagyók arányában továbbra is jelentősek a tagállamok közötti különbségek, ám azokban a tagállamokban, ahol hatékony és átfogó intézkedéseket hoztak a probléma kezelésére, jelentős javulás volt tapasztalható. A korai iskolaelhagyás gyakoribb a hátrányos helyzetű fiatalok, a migránsok, az etnikai kisebbségek (pl. a romák) és a fiúk körében.

A nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatalok (NEET-fiatalok) aránya tovább nő. Ennél is aggasztóbb, hogy e növekedés különösen azokban a tagállamokban markáns, ahol az ilyen fiatalok száma már amúgy is magas volt. Jóllehet az emelkedés a fiatal férfiak körében volt nagyobb, a fiatal nők között még mindig magasabb azok aránya, akik sem oktatásban, sem képzésben nem vesznek részt, és a munkaerőpiacon sincsenek jelen.

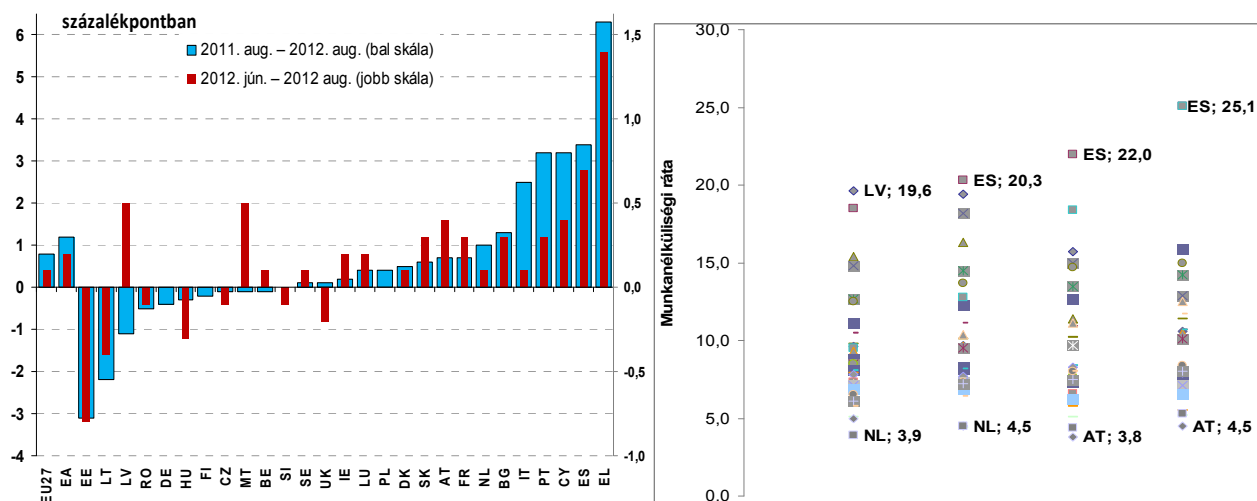
3. ábra: A NEET-fiatalok aránya a 15–24 éves korosztályban (%)

Forrás : Eurostat, LFS.

A munkanélküliségi ráta tagállamok közötti szóródása jelentősen növekedett az elmúlt években, különösen az euróövezeten belül. Az eltérések regionális és helyi szinten is számottevőek; az országosnál alacsonyabb szinten egyes helyeken rendkívül magas az ifjúsági és tartós munkanélküliség. 2012 augusztusában a munkanélküliség Ausztriában volt a legalacsonyabb (4,5%) és Spanyolországban a legmagasabb (25,1%). A munkanélküliség tetemes része néhány tagállamra koncentrálódik. Az összes uniós álláskereső csaknem fele Olaszországban, Spanyolországban és a pénzügyi támogatási programok célországáiban (Görögország, Írország, Portugália, Románia) található, és ezen országok részaránya a munkanélküliségben jelentősen nőtt a válság éveitől kezdve.

4. ábra: A munkanélküliségi ráta változásai (százalékpontban) a 2012 augusztusát megelőző 12 és 3 hónapban, valamint a munkanélküliségi ráták eloszlása 2009. augusztus és 2012. augusztus között

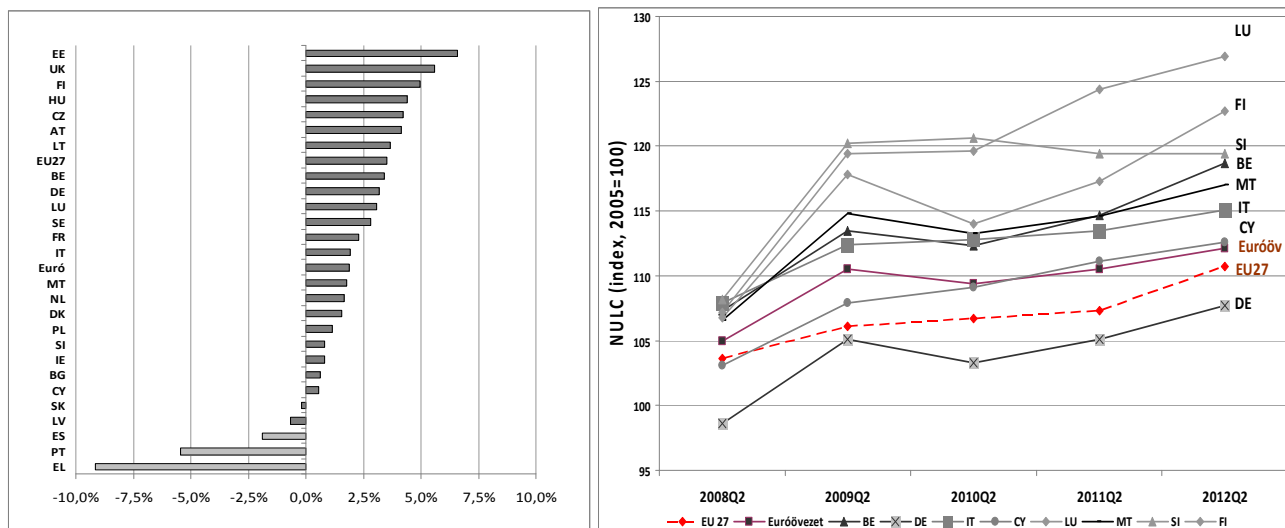
Forrás: Eurostat

Megjegyzés: A jobb oldali grafikonon öt tagállam esetében hiányoznak a 2012. augusztusi adatok. Észtország és Lettország esetében júniusi, Görögország, Magyarország és az Egyesült Királyság esetében júliusi adatokat tüntettünk fel.

A foglalkoztatás és a szociális mutatók tekintetében nőnek a tagállamok közötti különbségek. Ez a tendencia különösen jól látható a déli országok és a perifériát alkotó tagállamok között. A nagyobb ellenálló képességet mutató országok leginkább az észak- és a közép-európai térségben találhatók. A sokk a jelek szerint aszimmetrikusak, ám nagyon gyakran azok az országok bizonyulnak ellenállóbbnak, ahol viszonylag szegmentálatlan a munkaerőpiac, erős a szociális védelmi rendszer, és nagy a belső rugalmasság, azaz lehetőség van a munkaidőkeretek ideiglenes módosítására.

Az újabb adatok szerint megindult a bérek és a munkaerőköltségek hozzájárulása a külső egyensúly helyreállításához. 2011-ben az európai munkaerőpiacok a bérdinamika egyértelműen javuló jeleit mutatták: a 2010-es reálcsökkenést követően a nominális fajlagos munkaerőköltség mérsékelten nőtt. 2011-ben a reálbérek a tagállamok mintegy felében csökkentek, és összességében a termelékenységnél alacsonyabb mértékben nőttek, megerősítve a munkajövedelmek csökkenő arányának 2010-ben kezdődött trendjét. A nominális fajlagos munkaerőköltség némileg eltérően változott az egyes tagállamokban. Összességében a fajlagos munkaerőköltség alakulása egyre inkább a külső egyensúly helyreállítását támogató mintázatot követi: egyre világosabb a különbség egyrészt a munkanélküliség csökkentésének és a külső egyensúly helyreállításának feladatával küzdő országok, másrészt a tartósabb fellendülést és folyófizetésimérleg-többletet mutató országok között.

5. ábra: A nominális fajlagos munkaerőköltség (NULC) éves növekedése az EU-ban (2011Q2/2012Q2) és trendje a bérek tekintetében országspecifikus ajánlást kapott nyolc tagállam esetében (2008Q2–2012Q2)

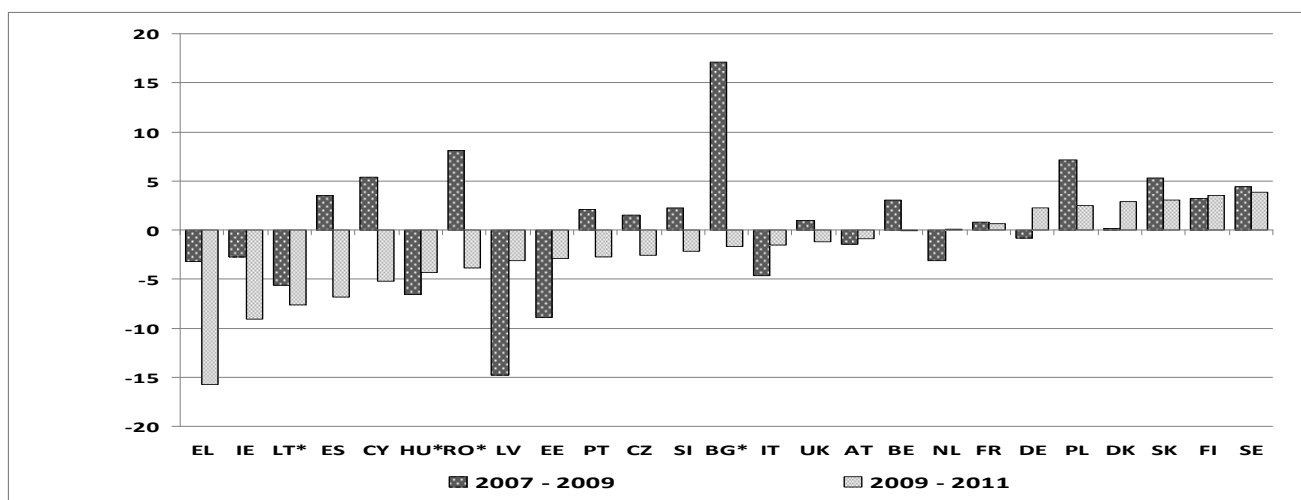
Forrás : Eurostat

Megjegyzés: Szezonálisan kiigazított negyedéves adatok. A bal oldali grafikonon Ciprus esetében 2011Q1/2012Q1 (a 2012Q2-re vonatkozó adat nem áll rendelkezésre).

2010 óta megfordult a válság előtt tapasztalt azon összefüggés, hogy a rosszabb munkanélküliségi mutatókkal rendelkező országokban erősebb a reálbérek növekedése, és ez hozzájárult az exportorientált ágazatok versenyképességének fokozatos javulásához. A kereskedelemképes szektorok munkaerő-kereslete és béréi ellenállóbbak azokban az országokban, amelyekben egyértelműen megindult vagy már csaknem befejeződött a folyófizetésimérleg-hiány kiigazításának folyamata. Emellett az adatok azt mutatják, hogy 2009-ig a reálbérek dinamikája erősebb volt, és hogy ez a folyamat 2010 óta megfordult.

Számos tagállamban csökken a háztartások átlagjövedelme. 2009 és 2011 között a háztartások rendelkezésére álló bruttó jövedelem a tagállamok kétharmadában csökkent, és a tagállamok közötti eltérések tovább nőttek. A legtöbb tagállamban az elhúzódó gazdasági és munkaerő-piaci válság, valamint a költségvetési konszolidáció igénye (ami az ellátások megnyirbálásával és az adók emelésével járt) idővel meggyengítette az adott országban működtetett automatikus stabilizátorok hatását; a kedvezményezettek jogosultságai lejártak, vagy az ellátások mértéke csökkent. Ennek eredményeként a háztartási jövedelmek különösen azokban a tagállamokban csökkentek, ahol tartós volt a recesszió. A 2010 óta elfogadott fiskális konszolidációs intézkedések a jelek szerint jelentősen hozzájárultak a háztartások rendelkezésére álló jövedelem visszaeséséhez.

6. ábra: A háztartások rendelkezésre álló jövedelmének változása a válság során

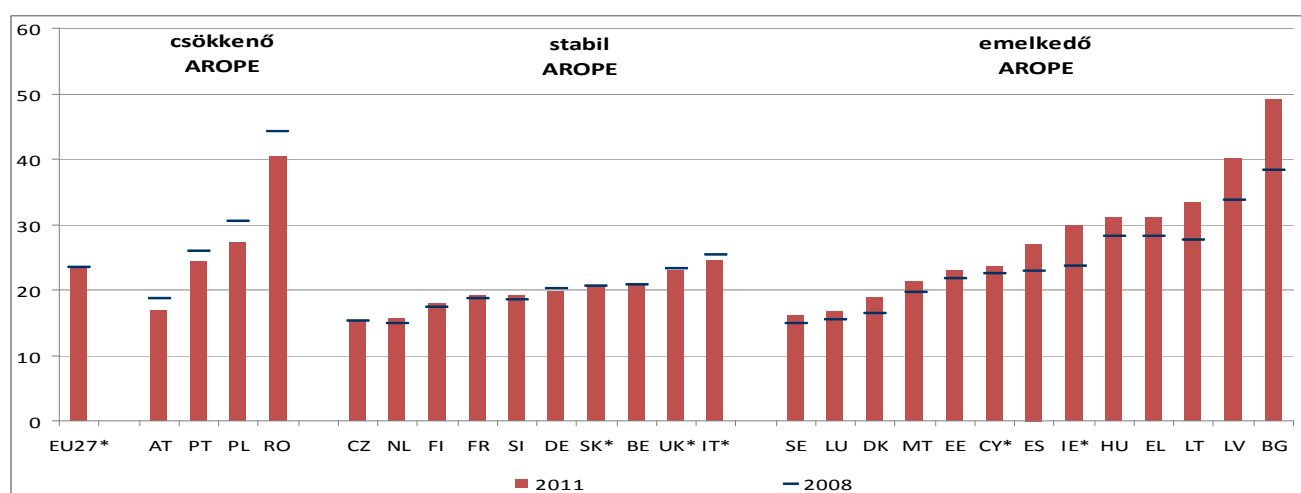

Forrás : Eurostat, nemzeti számlák.

Korábban soha nem volt ilyen magas azok aránya, akik arról számoltak be, hogy háztartásuk nehéz pénzügyi helyzetben van, ráadásul ez az arány az elmúlt hónapokban tovább emelkedett. A legalacsonyabb jövedelmi ötöd tekintetében különösen erősen növekedett a pénzügyi stressz 2012. évi év/éves mutatója Spanyolországban és Olaszországban (több mint 10 százalékpontos növekedés), míg hat tagállamban csökkent e mutató értéke.

Az újabb adatok a szegénység és a társadalmi kirekesztettség magasabb szintjét és elmélyülését jelzik. A szegénységi küszöb alatt élők és a társadalmi kirekesztettség által veszélyeztetettek aránya 2008 óta több tagállamban nőtt, mint amennyiben csökkent. Különösen érzékenyen érintett ez a folyamat egyes szűkebb csoportokat (gyermekek, egyszülős háztartások, aktív korúak és mindenekelőtt a fiatalok). A szegénység elmélyülésének folyamata megerősíti, hogy a szegénységi küszöb alatt élők számos tagállamban egyre szegényebbek lesznek, különösen azokban az országokban, ahol magas a szegénységi ráta. 2010-ben az EU egésze tekintetében a szegénységi küszöb alatt élők mediánjövedelme 22%-kal volt alacsonyabb a szegénységi küszöbnél, ami azt jelzi, hogy 2008 óta a legtöbb tagállamban mélyült a szegénység.

7. ábra: A szegénységi küszöb alatt élők és a társadalmi kirekesztettség által veszélyeztetettek (AROPE) arányának változása az EU-ban 2008 és 2011 között

Forrás: jövedelmekre és életkörülményekre vonatkozó 2011. évi uniós felmérés (SILC); * 2010. évi adatok.

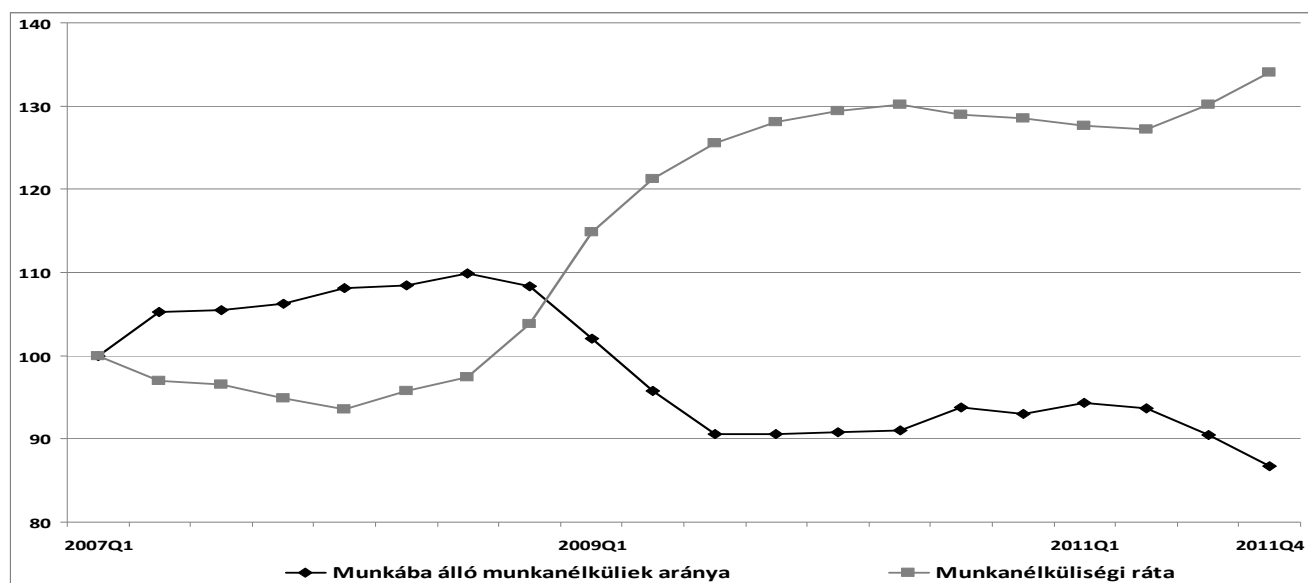
Sok tagállamban emelkedik az aktív keresők szegénységi rátája, és erősödik a szociális polarizáció. 2011-ben a szegénységi küszöb alatt élő, munkaképes korú felnőttek egyharmada munkaviszonyban állt. 2010-ben a foglalkoztatottak 8,4%-a élt a szegénységi küszöb alatt, míg ugyanez az arány a gyermeket nevelő háztartásokban jelentősen magasabb volt (10,7%). A munkavállalói szegénység gyakorisága emelkedett ugyan a nők körében, de továbbra is magasabb a férfiaknál. Az aktív keresők szegénységi rátája 2006 és 2010 között jelentősen nőtt a tagállamok egyharmadában, köztük a leggazdagabbnak számító egyes olyan tagállamokban is, amelyek gazdasága és munkaerőpiaca az átlagnál ellenállóbb. A munkavállalói szegénység terjedését egyebek mellett a bértürelőgázítások, a munkaidő-csökkentés, a rövid időre szóló, részmunkaidős és határozott időre szóló munkaszerződések térnyerése is elősegíthette.

2. LEGFŐBB MUNKAERŐ-PIACI KIHÍVÁSOK

A legújabb munkaerő-piaci folyamatok részben ciklikus tényezők, jelen esetben a mély gazdasági válság eredményei, részben azonban a gazdasági tevékenységet és a munkaerő-piacok teljesítményét érintő strukturális és intézményi okokra vezethetők vissza.

A nettó munkahelyteremtés (a foglalkoztatás növekedése) 2010 kivételével folyamatosan csökkent mind az Unió egésze, mind a tagállamok szintjén. 2011 közepe óta az EU egésze tekintetében újra csökken a foglalkoztatás. Ez a sikeres álláskeresések (a munkába álló munkanélküliek) csökkenő számának és a megszűnő munkahelyek emelkedő trendjének eredője, amely felhívja a figyelmet a munkaerő-keresletet élénkítő intézkedések és a munkahelyteremtéssel együtt járó növekedés megvalósításának szükségességére³. Ugyanakkor azonban a strukturális alapok és a Kohéziós Alap által támogatott munkahely-teremtési programok jelentős előrelépésről számolnak be mind a bruttó munkahelyteremtés, mind a támogatott induló vállalkozások száma tekintetében.

8. ábra: A munkanélküliségi ráta változása és a munkába álló munkanélküliek arányának változása (EU-27, 2007Q1–2011Q4)

Forrás: A Bizottság szolgálatainak Eurostat-adatok alapján végzett számításai.

A munkahely-teremtési lehetőségek kihasználását egyes kulcságazatokban elősegítené a szakképzett munkaerő hiányának orvoslása. Becslések szerint a környezeti iparág 2020-ig mintegy 8 millió munkahelyet hoz létre, melyek közül 2,8 millió az erőforrás-hatékonysági intézkedések eredményeként jön létre, 2 millió energiahatékonysági intézkedések eredménye lesz, további 3 millió pedig a megújuló energiaforrásokkal foglalkozó ágazat fejlődésének köszönhető majd⁴. 2012-ben az uniós környezeti iparágakban várhatóan 3,4 millióan fognak dolgozni, 700 000-rel többen, mint 2008-ban. Ez arra utal, hogy a zöld ágazatokban még a jelenlegi gazdasági klíma viszonyai között is van munkahely-teremtési potenciál. A megújulóenergia-ágazatban 2005 és 2009 között több mint 300 000 új munkahely jött létre. Az egészségügyi és szociálismunka-ágazat 2008 és 2011 között 1 866 000 új munkahelyet hozott létre. Ez utóbbi ágazatban várhatóan tovább nő majd az új munkaerő iránti igény: 2010 és 2020 között az ágazat teljes munkaerő-felvétele az előrejelzések alapján 8 millió lesz. Az infokommunikációs szektorban a becslések szerint akár 700 000 álláshely is keletkezhet 2015-ig. Mindkét ágazatban hasonló kihívásként jelentkezik az idősödő munkaerő fiatalabb dolgozókkal történő

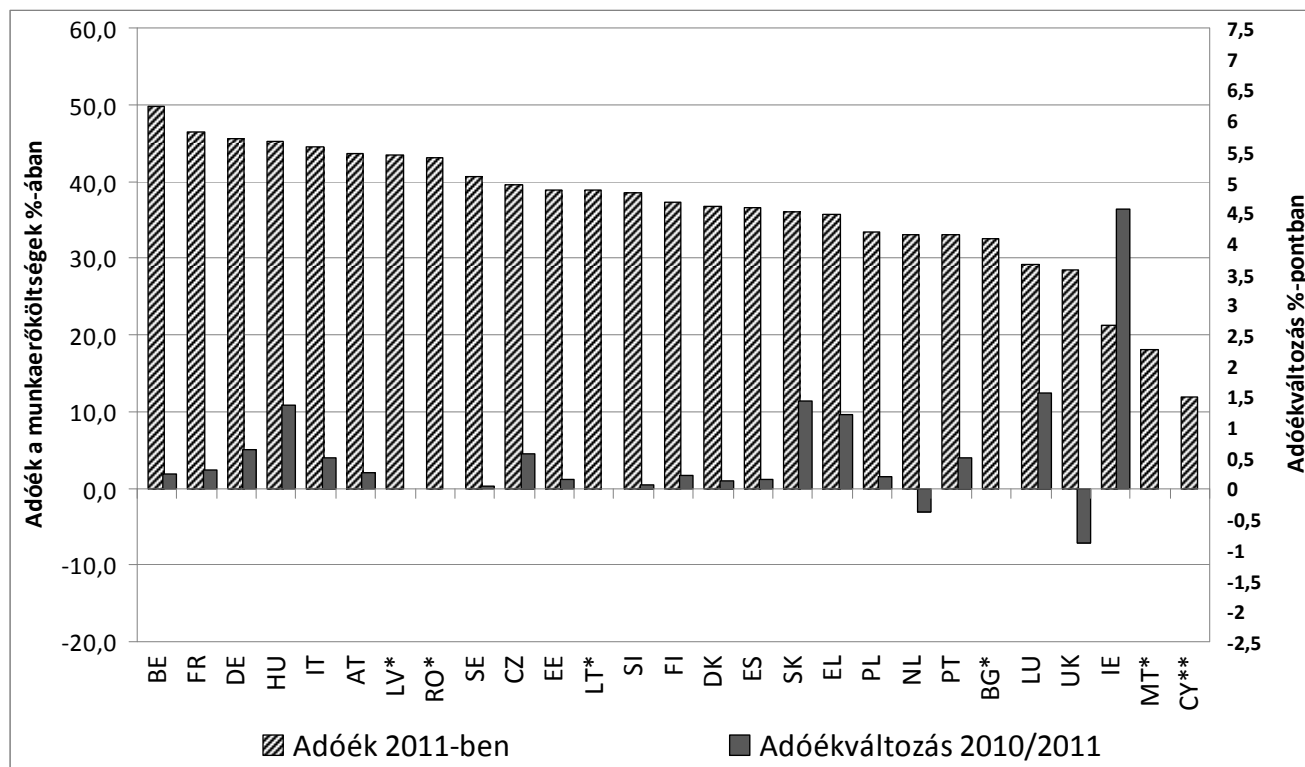
³ Lásd az Európai Bizottság 2012. áprilisi foglalkoztatási csomagját.

⁴ A zöld gazdaság növekedésében rejlő foglalkoztatási lehetőségek kiaknázása, SWD(2012) 92 final, 2012.4.18.

felváltása. A zöld ágazatokban, az infokommunikációs szektorban és az egészségügyben különösen jelentős a szakemberhiány a magas szintű, sajátos szaktudást igénylő területeken.

Továbbra is magasak, és egyes tagállamokban tovább nőttek a munkát terhelő adók, ám összetételük változása elősegíti a munkaerőköltségek csökkentését. A magas adók negatívan ösztönzi a második keresők, az alacsony jövedelműek és a szakképzetlen munkaerő munkavállalását, és feltehetően kedvezőtlenül érinti ezek aggregált foglalkoztatottsági arányát. 2011-ben az EU-27-et tekintve az átlagos adók 39,6% volt, míg ugyanez Svájcban 21%, az Egyesült Államokban 29,5%, Japánban és Kanadában 30,8%. 2010 és 2011 között az európai adók 0,3 százalékponttal emelkedett, ami az alacsony keresetű munkavállalókat is érintette. A növekedés általában azokban a tagállamokban volt számottevő, ahol már amúgy is magas az adók. Ez azonban főleg a személyi jövedelemadóban bekövetkezett változások eredménye volt, és több esetben a munkaadók társadalombiztosítási költségeinek csökkentésével járt együtt, azaz a munkaerőköltségek csökkenését eredményezte.

9. ábra: Az alacsony keresetűek 2011. évi adóéke (e csoportot az átlagbér 67%-ával reprezentálva) és az adók változása 2010 és 2011 között

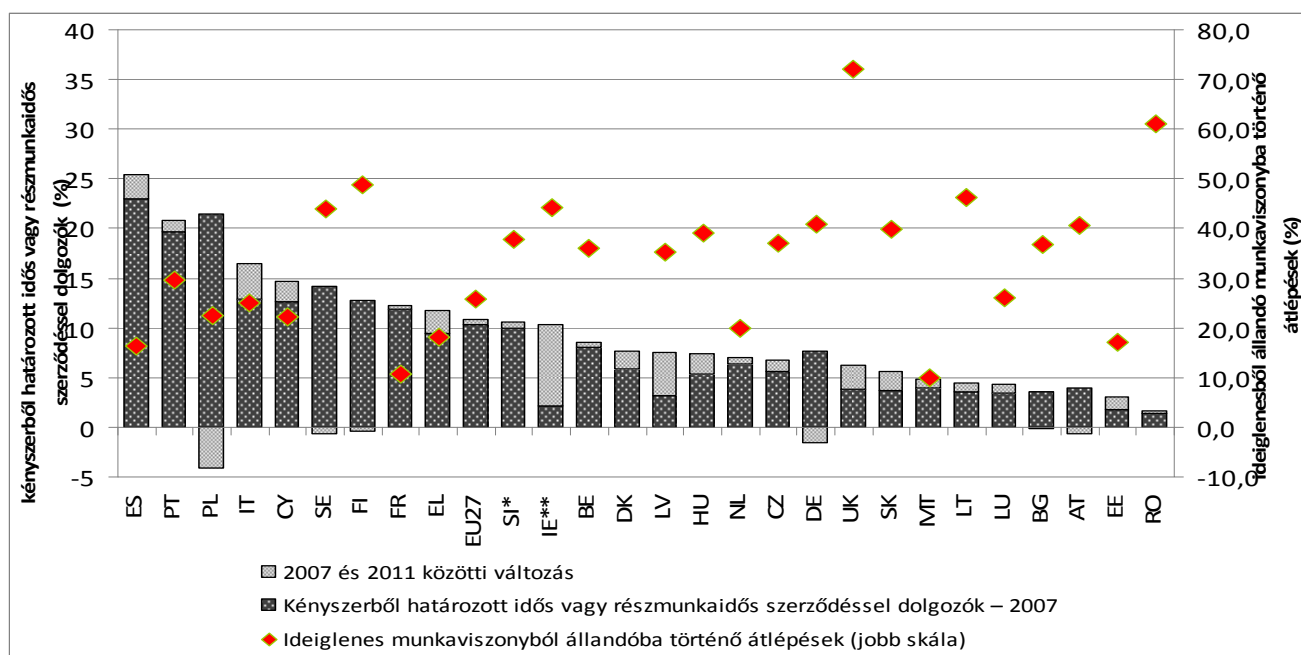

Forrás : OECD

* A nem OECD-tag uniós tagállamok (Bulgária, Lettország, Litvánia, Málta és Románia) esetében csak 2010-es adatok állnak rendelkezésre. ** 2007. évi adat. Ezen országok esetében a grafikon a 2009 és 2010 közötti adókváltozást mutatja (Ciprus esetében a 2006 és 2007 közötti változást).

Erősödött a munkaerőpiac szegmentációja: növekedett a határozott idejű munkaszerződések és a részmunka aránya. 2007 és 2011 között a kényszerből vállalt határozott idejű munkaszerződések vagy részmunka aránya 27-ből 21 tagállamban növekedett. A tagállamok között e tekintetben jelentősek az eltérések, de a legerősebb szegmentáció a mediterrán országokban és Lengyelországban tapasztalható. A munkaerő-piaci szegmentáció fő oka a foglalkoztatásvédelmi jogszabályoknak az állandó munkaviszony és a határozott idejű/ideiglenes munkaviszony tekintetében fennálló aszimmetriája. 2011-ben az ideiglenes munkaviszonyban dolgozó 15–64 évesek 60,4%-a kényszerből vállalt ideiglenes szerződést. A szigorúbb foglalkoztatásvédelmi törvényekkel rendelkező tagállamokban kisebb a valószínűsége az állandó munkaszerződéssel való foglalkoztatásnak.

10. ábra: A kényszerből határozott idős vagy részmunkaidős munkaszerződéssel dolgozók aránya (2007-es adat és 2007–2011 közötti változás) és az ideiglenes munkaviszonyból az állandó munkaviszonyba történő átlépések (2010-ben)

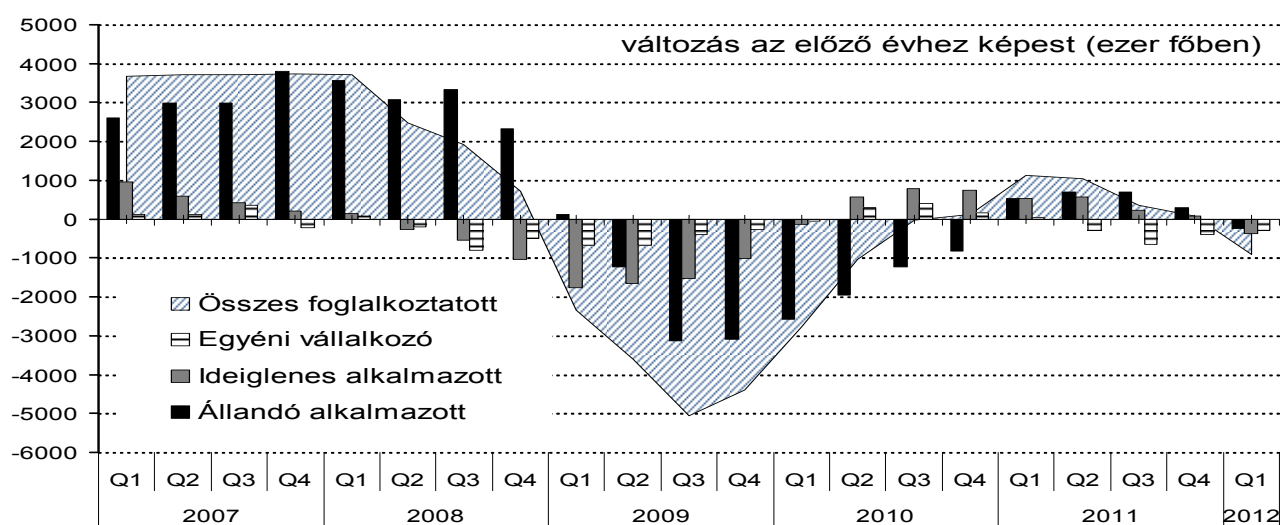

Forrás: Eurostat, LFS, SILC.

* Szlovénia esetében 2011. évi adatok. ** Írország esetében csak 2007. évi adatok állnak rendelkezésre.

Az ideiglenes munkaviszonnyal foglalkoztatottak körében a fiatalok erősen felülreprezentáltak, és helyzetük az évek során e tekintetben romlott. Míg az aktív korúak körében átlagosan 14%-os volt 2011-ben az ideiglenes szerződéssel foglalkoztatottak aránya, a fiatal munkavállalók között ennek aránya 42,5% volt. A tapasztalatok szerint a fiatalok esetében az ideiglenes munka bizonyos mértékig az állandó munkaviszony „előszobáját” jelentheti, ám nem ez a helyzet jellemző azon jó pár tagállamban, ahol különösen alacsony az ideiglenes munkaviszonyból az állandó munkaviszonyba való átlépések aránya.

11. ábra: Az aktív korú (15–64 éves) foglalkoztatottak, állandó munkaviszonyban foglalkoztatottak, ideiglenes szerződéssel foglalkoztatottak és egyéni vállalkozók számának alakulása (2007Q1–2012Q1)

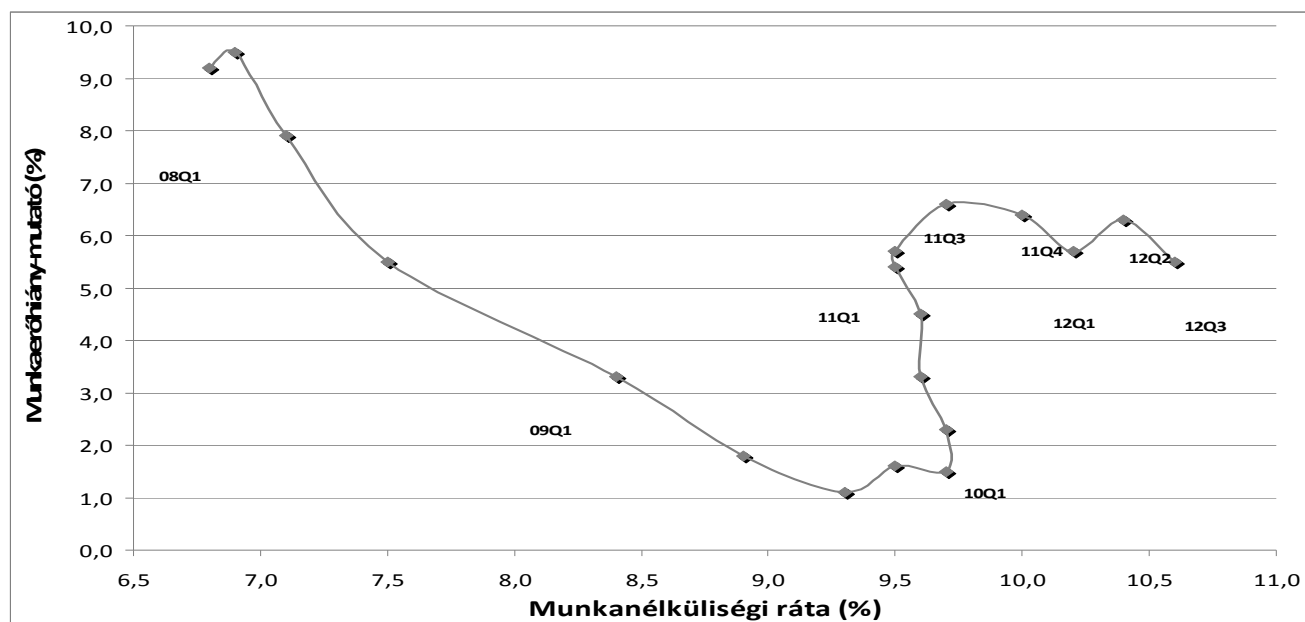

Forrás: Eurostat.

A válság alatt tapasztalt foglalkoztatásnövekedés jelentős része a részmunkaidős foglalkoztatás térnyerésének eredménye. Miközben 2008 és 2010 között csökkent a teljes foglalkoztatás, és a teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma 6,2 millió fővel csökkent, a részmunkaidősök száma 1,1 millióval nőtt. A részmunkaidős foglalkoztatás terjedése folyamatos volt az elmúlt években, így 2011-ben ez a foglalkoztatási forma már 18,8%-os részarányt képviselt. Míg a férfiak esetében a részmunkaidősök aránya csupán 8,1%, a foglalkoztatott nők egyharmada dolgozik részdőben, ami azt a tényt tükrözi, hogy a gyermekgondozási intézmények csak a három év alatti gyermekek 28%-a, illetve a három éven felüli korosztály 84%-a számára biztosítanak ellátást.

Az újabb adatok szerint romlik a munkaközvetítési folyamat eredményessége. A munkanélküliség és a betöltetlen álláshelyek közötti kapcsolatot jelző Beveridge-görbe a legtöbb tagállam esetében tovább tolódott a jobb oldali irányba. Mindazonáltal három tagállam (Belgium, Ausztria és Finnország) 2008 eleje óta elmozdult a görbe mentén, és egy tagállam (Németország) esetében a görbe befelé tolódott, ami a munkaerő-piaci helyzet és a munkaközvetítési folyamat eredményességének javulására utal. A romló eredményesség tükrözheti az álláskeresői készségprofilok és a munkahelyek betöltéséhez megkövetelt képesítések közötti meg nem felelést, a tartós munkanélküliség emelkedését, a demográfiai változásokra adott elégtelen választ és a foglalkoztatási szolgálatok által nyújtott szolgáltatások rossz hatékonyságát, másfelől viszont a földrajzi és szakmai mobilitást akadályozó tényezőknek és a munkaadók és munkavállalók aszimmetrikus informáltságának is következménye lehet. Az európai polgárok még ma is jogi, adminisztratív és gyakorlati akadályokba ütköznek, ha külföldön akarnak letelepedni. Az EURES-t⁵ további reformok révén az Unión belüli munkaerő-toborzás és munkaközvetítés keresletvezérelt eszközzé kell tenni, lehetővé téve a tagállamok számára, hogy EURES-szolgáltatásaikat sajátos gazdasági igényeiknek megfelelően, például a hiányszakmák és speciális munkavállalói csoportok (fiatalok stb.) támogatásával alakítsák ki.

12. ábra: Beveridge-görbe (EU-27, 2008Q1–2012Q3)

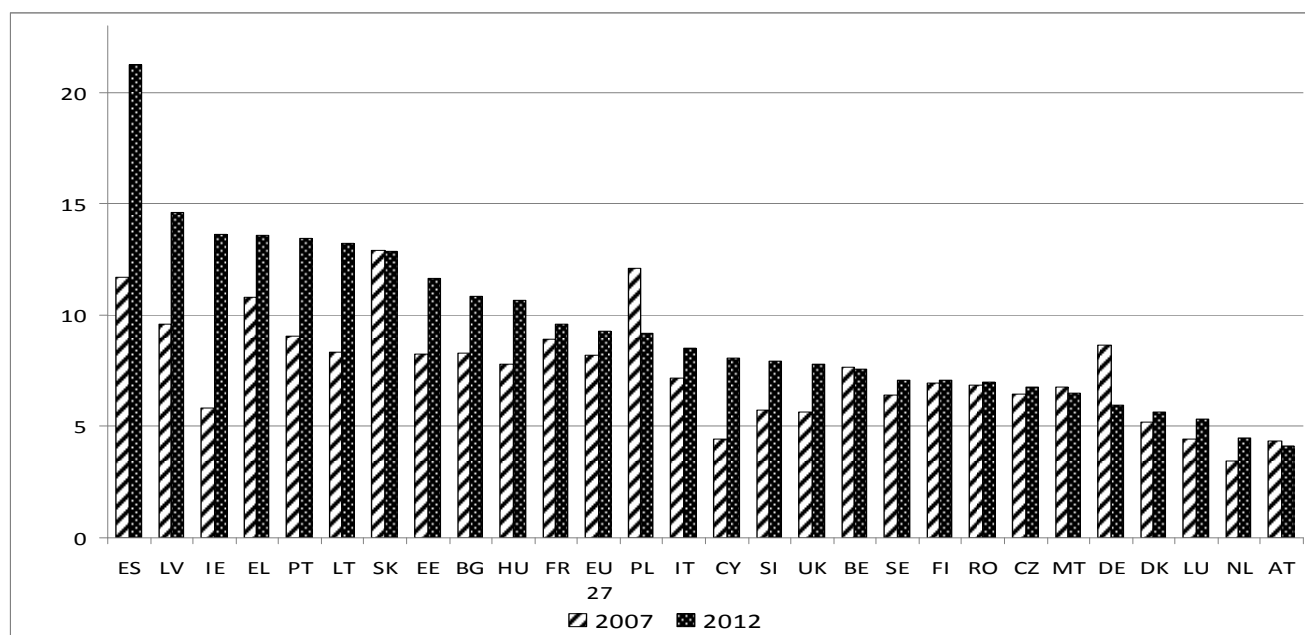

Forrás: Eurostat. A munkanélküliségi ráta (%) és a harmonizált uniós vállalati felmérések eredményeiből levezetett munkaerőhiány-mutató (%) felhasználásával.

⁵ 31 európai foglalkoztatási szolgálatot tömörítő, a munkavállalók tagállamok, EGT-államok és Svájc közötti mobilitását támogató hálózat.

A tartós strukturális munkanélküliség veszélye nyomatékosabbá vált. A Beveridge-görbe kifelé történő elmozdulása időszakos jelenség is lehet, tanúskodhat pusztán arról, hogy a munkaerőpiac például a bérdinamika változásain, az átképzésen vagy intenzívebb aktív munkaerő-piaci intézkedéseken keresztül próbál alkalmazkodni a gazdasági aktivitás változásaihoz. Utalhat azonban olyan, tartósabb strukturális problémákra is, amelyek a strukturális munkanélküliség szintjének permanens megemelkedésével fenyegetnek. Az adatok tanúsága szerint a strukturális munkanélküliség szintje, amelyet a munkanélküliség bérdinamikát nem gyorsító egyensúly rátája (NAWRU) fejez ki, a válság kezdete óta a legtöbb tagállamban emelkedett, és ezzel párhuzamosan a romlott a Beveridge-görbe alakja.

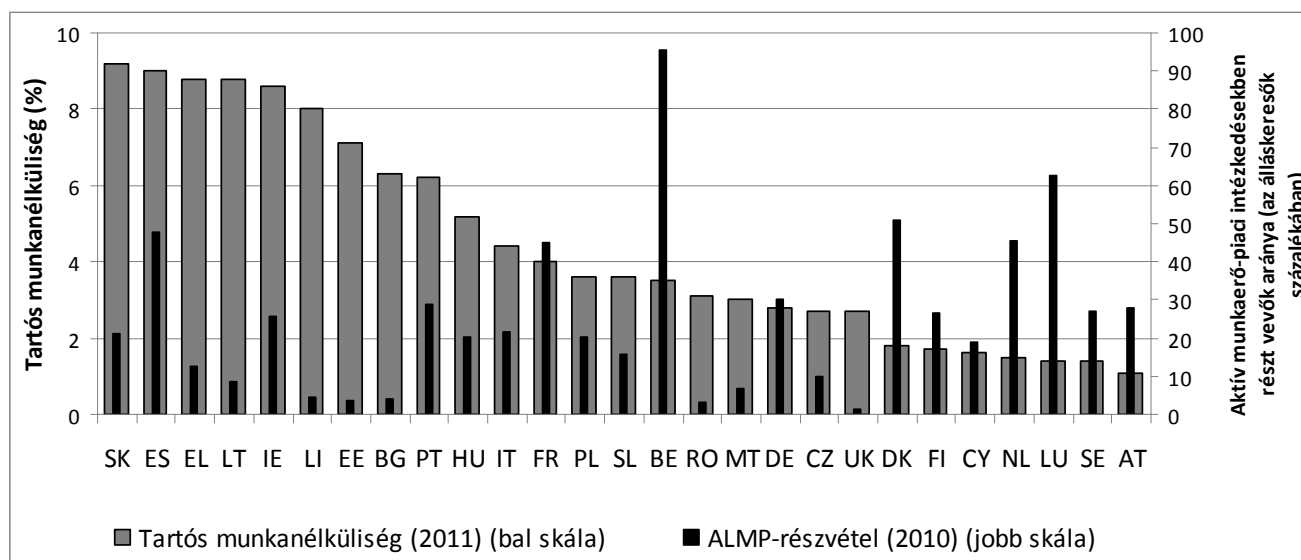
13. ábra: A munkanélküliség bérdinamikát nem gyorsító egyensúlyi rátája (NAWRU, %) tagállamonként

Forrás : AMECO

A legutóbbi adatok szerint csökkennek az aktív munkaerő-piaci intézkedésekre fordított, egy munkanélkülire jutó kiadások. A tapasztalatok szerint az aktív munkaerő-piaci intézkedések pozitív hatást gyakorolnak a foglalkoztatásra, különösen a nők és a szakképzetlen munkavállalók körében. Azok a tagállamok, amelyekben a legalacsonyabb a tartós munkanélküliség szintje, egyúttal ugyanazok, ahol a legmagasabb az aktív munkaerő-piaci programokban való részvétel szintje, jóllehet e jó teljesítményhez egyéb tényezők is hozzájárulhattak. Mindazonáltal az aktív munkaerő-piaci intézkedések céljára biztosított, egy munkanélkülire jutó tényleges források 2007 és 2010 között több mint 20%-kal csökkentek⁶.

14. ábra: Az aktív munkaerő-piaci intézkedésekben (ALMP) való részvétel (2010) és a tartós munkanélküliség (2011)

Forrás : Eurostat

A szociális védelmi rendszerek mint a háztartások jövedelmét védő automatikus stabilizátorok hatása 2009-től kezdve gyengül. A válság első szakaszában a szociális juttatások jelentős szerepet játszottak a háztartási jövedelmek stabilizálásában. 2009-ben és 2010 első felében a nettó szociális ellátások és az alacsonyabb adók az euróövezetben kedvező hatást gyakoroltak a háztartások rendelkezésére álló bruttó jövedelemre. Ez a hatás azonban a válság második szakaszában gyengülni kezdett. 2010 végétől kezdve a szociális juttatások negatívan járultak hozzá a háztartások rendelkezésére álló bruttó jövedelem változásához. Egyes országokban egyre több azok száma, akik semmilyen védelemben nem részesülnek. A védelmi rendszerek gyengülése a juttatások csökkentésével, a kezdeti, diszkrecionális jövedelemtámogatási intézkedések fokozatos megszüntetésével és – egyes országokban – a szociális kiadások költségvetési konszolidáció részeként végrehajtott lefaragásával van összefüggésben.

Jelentősek a tagállamok közötti különbségek a szociális védelmi kiadások hatékonysága, közelebbről az egységnyi kiadás által megvalósított eredmény és szegénységcsökkentő hatás tekintetében, miközben a kiadások alakulása és a szociális védelmi ellátások struktúrái hasonlóak. Az adórendszerek és a juttatási rendszerek a jövedelmi szegénység megelőzésének és kezelésének legfontosabb eszközei. A szociális kiadásoknak köszönhetően (a nyugdíjra fordított kiadásokat nem számítva) a szegénység 2010-ben 26% helyett 16% volt az Unióban, azaz e kiadások 37%-kal

⁶ Az OECD munkaerő-piaci programjai és a főbb gazdasági mutatók OECD-adatbázisa alapján készített OECD becslés.

csökkentették a szegénységi rátát. Mindazonáltal a szociális védelemre hasonló összegeket költő tagállamok meglehetősen különböző eredményeket érnek el a védelem terén, és fordítva. Egyes tagállamoknak másoknál kevesebb kiadás árán sikerül csökkenteniük a gyermekszegénységet és az időskori szegénységet vagy a betegség miatt munkából kieső időt. Egyes országok azért képesek magasabb szintű ellátásokat biztosítani, mert a jogosultakat gyorsan visszatérve a foglalkoztatásba, sikerül csökkenteniük az igénybevétel időtartamát. Az alanyi jogon járó és a rászorultság alapján nyújtott ellátások, illetve a pénzbeli és a természetbeni ellátások közötti egyensúly megteremtése hozzájárulhat a potenciális munkavállalók mobilizálásához. A szociális védelmi kiadások és a szegénység csökkentése terén elért eredmények összevetése arra utal, hogy egyes rendszerek hatékonyabbak másoknál. Bulgária, Lettország, Lengyelország és Románia esetében az alacsony kiadások csekély hatással párosulnak. Észtország, Olaszország, Ciprus (és Görögország) tekintetében hasonló szegénységcsökkentési hatás mutatkozik, ám ott a kiadások magasabbak. Ezek az országok a gyermekszegénység csökkentése terén is az EU-átlagnál gyengébben teljesítenek.

A megfelelő jövedelemtámogatást, a befogadó munkaerőpiacot és a minőségi szolgáltatásokhoz való hozzáférést előtérbe helyező **aktív befogadási stratégiák maradéktalan végrehajtása tekintetében jelentősek a kihívások**. Több tagállamban érzékelhető az aktív jóléti politikák érvényesítése és a munkába állást akadályozó, negatív pénzügyi ösztönzők megszüntetése irányába történő elmozdulás. A szociális támogatások által biztosított lefedettség szintje és a minimáljövedelem-rendszerek tekintetében azonban továbbra is fennállnak a tagállamok közötti különbségek, és továbbra is problémás a szegénység legmélyebb formái által sújtott csoportok elérése (pl. hajléktalanok, romák). A jövedelemtámogatás hatékony eszköz a munkába való zökkenőmentes átmenet biztosítására, a társadalmi befogadás előmozdítására és az aggregált kereslet fokozására. Jóllehet a minőségi és megfizethető gyermekgondozási szolgáltatások elősegítik a szülők munkaerő-piaci részvételét, és jó életesélyt biztosítanak a gyermekeknek, a tények azt mutatják, hogy a legkiszolgáltatottabb családok gyermekeinek részvételi aránya általában alacsonyabb, amelynek oka e szolgáltatások rendelkezésre állásával, elérhetőségével, megfizethetőségével, a szolgáltatásokra való jogosultsággal és a szülői választással kapcsolatos tényezőkben keresendő.

3. A STRUKTURÁLIS MUNKAERŐ-PIACI REFORMOK VÉGREHAJTÁSA

A Bizottság 2012. évi éves növekedési jelentése alapján az Európai Tanács 2012. március 1–2-i ülése szakpolitikai iránymutatást határozott meg a tagállamoknak arra vonatkozóan, hogy a foglalkoztatási iránymutatásokban megállapított kiemelt uniós célok elérése érdekében nyújtsák be a munkaerő-piaci reformokra vonatkozó tervüket tartalmazó nemzeti reformprogramjukat. A Bizottság javaslatai alapján a Tanács országspecifikus ajánlásokat fogadott el, amelyekben kiemelte azokat a területeket, ahol a tagállamoknak – a foglalkoztatási politikákról szóló iránymutatások általános keretén belül – szakpolitikai reformokat kell végrehajtaniuk.

A következő szakaszban a nemzeti reformprogramok és a 2012. évi éves növekedési jelentés prioritásai alapján hozott tagállami intézkedéseket tekintjük át.

3.1. A munkaerő mobilizálása a növekedés érdekében

Több tagállam (BE, CZ, EE, HU, IE, PT) lépéseket tesz az **aktív munkaerő-piaci politikák és az állami foglalkoztatási szolgálatok** megerősítésére. Belgiumban növelték a „tudásgazdaságban foglalkoztatott” munkavállalóknak (azaz a magán- vagy állami szektorban dolgozó kutatóknak) fizetett bértámogatást. A Cseh Köztársaságban a közmunkát a Munkaügyi Hivatal által koordinált aktiváló intézkedésként alkalmazzák. Észtország új, 2012–2013-as foglalkoztatási programja számos aktív munkaerő-piaci intézkedést tartalmaz, és bővíti a különböző intézkedések jogosultjainak körét. Magyarország a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat alkalmazottainak képzése, ügyfélorientált szolgáltatási modellek kialakítása, a mikrovállalkozásoknak és a kkv-knek szóló szolgáltatási

csomagok, a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat által működtetett webportál funkcióinak bővítése, e-szolgáltatások és a közmunkaprogram átalakítása révén erősítette meg az aktív munkaerő-piaci intézkedéseket. Írország a feltételeesség megerősítésével igyekszik ösztönözni, hogy a részmunkaidősök teljes munkaidős állást vállaljanak. Végül Portugáliában az állami foglalkoztatási szolgálat hatékonyságának fokozását célzó intézkedéseket léptettek életbe, és bértámogatási rendszert vezettek be a munkanélküliek számára.

2011-ben és 2012-ben magas maradt a munka adóterhe, és összességében nőttek a munkaköltségek, jóllehet a foglalkoztatottak egyes veszélyeztetett csoportjai, így a szakképzetlenek és az alacsony jövedelműek tekintetében történt némi előrelépés. Sok tagállam (BE, DK, CY, FI, EL, ES, IE, IT, FR, LU, NL, PT, SL, UK) a közelmúltban megemelte a **személyi jövedelemadót**, gyakran magasabb adókulcsok bevezetésével. Erre gyakran időszakos jelleggel került sor, általános pótlék vagy a magas jövedelműek által fizetendő szolidaritási hozzájárulás formájában (GR, IT, CY, LU, PT, SP). Hamarosan Ausztriában és a Cseh Köztársaságban is hasonló intézkedéseket vezetnek be. Számos tagállamban nőttek a társadalombiztosítási járulékok (AT, BG, CY, FR, EL, HU, LV, PL, PT, UK).

A munkát terhelő adók csökkentésére irányuló intézkedések leginkább egyes meghatározott csoportok munkába állásának ösztönzését célozták, és többnyire az adóalap módosítását foglalták magukban. Belgiumban például a társadalombiztosítás járulékok csökkentése a fiatalok, az alacsony keresetűek és az idősebb munkavállalók foglalkoztatását, a kkv-k fokozottabb munkaerő-felvételét és az önfoglalkoztatás bővítését célozza. Finnország és Magyarország magasabb adójóváírás és alapkedvezmények révén biztosít adókönyvitést az alacsony és közepes keresetűek számára. A munkában töltött évek meghosszabbítása érdekében Svédország megemelte a 65 éven felüliek munkajövedelmére nyújtott adókedvezményt.

Intézkedések széles skálája szolgálja a **vállalkozásindítás** és az **önfoglalkoztatás** támogatását (AT, BE, BG, EE, ES, IE, MT, HU, PL, PT, UK). Ausztriában kísérleti projekt biztosít kiegészítő támogatást (például jogi tanácsadást és közvetítési szolgáltatást) a tanulószerveződéses gyakornokoknak és az őket foglalkoztató vállalkozásoknak. Belgiumban intézkedések születnek a vállalkozások hitelhez jutásának elősegítésére, a bürokrácia csökkentésére és a vendéglátó-ipari vállalkozások által fizetett társadalombiztosítási járulékok csökkentésére. Bulgáriában tanácsadással, képzéssel és a vállalkozásindítás támogatásával segítik elő az önfoglalkoztatást, továbbá berendezésekkel és javító-karbantartó szolgáltatásokkal segítik az újonnan létrehozott kisvállalkozásokat. Spanyolországban az adminisztratív terhek csökkentése és – a turisztikai zónákban – a hosszabb nyitvatartási idő lehetőségének biztosítása segíti a vállalkozásindítást. Írország tőkejuttatásokat, kölcsönalapokat, garanciavállalást és más, a kezdő vállalkozásokat ösztönző eszközöket alkalmaz. Máltán ugyancsak folyamatban van az önfoglalkoztatás útjában álló bürokratikus akadályok lebontása, és új mikrogarancia-rendszert vezettek be az egyéni vállalkozók és a kisvállalkozások hitelhez jutásának elősegítésére. Lengyelországban az Európai Szociális Alap támogatásain keresztül ösztönzik a vállalkozásindítást, az önfoglalkoztatás és az üzleti aktivitást. Portugália lépéseket tett a vállalkozók és az önfoglalkoztatók hitelhez jutásának megkönnyítésére, és technikai támogatást biztosít azon munkanélküliek számára, akik saját vállalkozást kívánnak indítani. Az Egyesült Királyságban a kkv-k banki hitelezésének ösztönzése érdekében megerősítették a nemzeti hitelgarancia-rendszert.

Több tagállam (BE, ES, IE, IT, SE) úgy **módosította a munkanélküli-ellátásokat**, hogy azok jobban elősegítsék a foglalkoztatásba történő visszatérést. Belgiumban a munkanélküli-ellátások rendszerének elfogadott reformja értelmében a juttatások a korábbinál hamarabb és gyorsabban csökkennek. Spanyolországban több csoport számára is csökkentették az álláskeresői járadékot. Portugáliában új törvényt fogadtak el, amely az ellátásoktól való függőség és a tartós munkanélküliség veszélyének csökkentése érdekében csökkenti a munkanélküli-ellátások maximális időtartamát és összegét. Svédország szigorította a jogosultsági szabályokat, csökkentette a jövedelemhelyettesítési arányokat és az ellátások maximális időtartamát.

Az aktív munkaerő-piaci programokban való részvétel feltételekhez kötésével Spanyolország erőfeszítéseket tesz a **kölcsönös felelősség** elvének határozottabb érvényesítésére. Írországban a feltételelenség különösen a tartósan munka nélkül lévők esetében vált egyértelműbbé. Olaszországban a foglalkoztatás új társadalombiztosítás rendszere váltja majd fokozatosan fel a munkanélküli-ellátások jelenlegi rendszerét.

Több tagállam (EL, ES, PT) intézkedéseket hozott a **bérmegállapítás** tekintetében, elősegítendő, hogy a bérek a termelékenységgel összhangban változzanak. Spanyolországban a jelenlegi munkaerő-piaci reform a munkaidő és a bérek meghatározása tekintetében prioritást biztosít a vállalati szintű döntéseknek, és megkönnyíti a vállalatok számára, hogy eltérjenek az ágazati megállapodásoktól. Portugáliában a vállalati szinten érvényesülő feltételekkel konzisztens beralakulást úgy igyekeznek biztosítani, hogy a kollektív szerződéseket nem érvényesítik ott, ahol a munkaadói szövetségek a munkavállalók kevesebb mint 50%-át fedik le.

Németországban az ágazati alapú minimálbérrendszer hatályát egyre több szektorra terjesztik ki. Magyarországon 2012. július 1-jén lépett hatályba a munka törvénykönyvéről szóló új törvény, amelynek értelmében 19%-kal emelkedett a minimálbér. Görögországban csökkentették a minimálbért, és differenciált minimálbéreket vezettek be a fiatalok számára.

Számos tagállam a **munkavállalói mobilitás fokozását** célzó intézkedéseket fogadott el (AT, BG, DE, ES, LV, HU). Ausztriában a piros-fehér-piros kártyát, amely a harmadik országbeli állampolgárok munkaerő-piaci hozzáférését megkönnyítő, kritériumalapú pontrendszer, kiterjesztették a hiányszakmákban dolgozó, szakképzett munkavállalókra. Bulgáriában a nemzeti képesítési keretrendszer elfogadása biztosítani fogja a tanulói és munkavállalói szakképzés átláthatóságát, valamint az oktatási és képzési rendszerekkel szemben támasztott munkaadói követelmények érvényesülését. Németországban törvényt fogadtak el, amelynek értelmében csökkent az Unión kívüli országokból érkező diplomás bevándorlók jövedelmi küszöbe. Lettorszáiban áttelepülési segéllyel kompenzálják azokat a munkavállalókat, akik lakóhelyüktől távolabb eső településen vállalnak munkát. A mobilitás támogatásának keretében a magyar kormány pénzügyi támogatás nyújt azon regisztrált munkanélküliek lakásbérleti költségeihez, akik származási helyüknél több mint 100 km-rel távolabb vállalnak munkát.

Több tagállam (AT, BE, ES, DK, IE, NL, HU, UK) fellép a **munkaerőpiac korai elhagyása** ellen. Ausztriában lépéseket tettek a rokkantsági nyugdíjban részesülők számának csökkentésére. Belgiumban megemelték az idősebb munkavállalók számára biztosított munkaidő-jóváírási rendszer igénybevételére jogosító korhatárt, és felszámolták a részmunkaidőben foglalkoztatottak korai nyugdíjazási rendszerét. A rokkantsági nyugdíjak rendszerének dán reformja értelmében korai nyugdíjazásra csak az aktivációs lehetőségek kimerítését követően kerülhet sor. Spanyolországban a korábban tervezettnél gyorsabb ütemezésben emelik meg a nyugdíjkorhatárt, 61-ről 63 évre növelik a korai nyugdíjba vonulás korhatárát, szigorítják pénzügyi feltételeit, továbbá két évre felfüggesztik a részleges nyugdíj lehetőségét. Írorszáiban lehetővé teszik, hogy a betegségi vagy rokkantsági támogatásokban részesülők munkavégzés mellett vehessenek igénybe jövedelemtámogatást, és a törvényes nyugdíjkorhatárt 2028-ra 68 évre emelik. Hollandiában megkezdődött a nyugdíjkorhatár 2023-ig 67 évre történő fokozatos emelésének előkészítése, és elképzelhető, hogy ezt követően a nyugdíjkorhatárt a várható élettartamhoz kötik. Magyarországon általános szabályként megszűnt a korhatár előtti nyugdíjazás lehetősége. A brit kormány nemrégiben jelentette be, hogy a nyugdíjkorhatárt a várható élettartamhoz kívánja kapcsolni.

Az intézkedések további csoportját alkotják azok, amelyek a **munkával töltött életszakasz meghosszabbítását** ösztönzik (AT, BE, BG, DE, EE, FI, LU, PL, UK). Ausztriában aktív munkaerő-piaci eszközökkel, a szakmai reintegrációt ösztönző intézkedésekkel, átképzéssel, részmunkaidő-kedvezményekkel és foglalkoztatási támogatással segítenek az egészségügyi problémákkal küzdő idősebb munkavállalóknak. A 20 főnél több dolgozót foglalkoztató belga vállalatoknak csoportos létszámleépítés esetén gondoskodniuk kell arról, hogy az elbocsátottak életkori megoszlása a vállalat korstruktúráját tükrözze, és éves tervet kell készíteniük a 45 évnél idősebb munkavállalók vonatkozásában. A Cseh Köztársaságban a 2011 végén elfogadott nyugdíjreform értelmében a nyugdíjkorhatárt minden évben 2 hónappal emelik, felső határ nélkül. Észtországban az idősebb munkavállalók, az idős munkavállalók egész életen át tartó tanulásban való részvétele és egészségének megőrzése állnak az intézkedések előterében. A munkával töltött életszakasz meghosszabbítását Finnországban a munkával töltött évek minőségének javításával és a jó munkahelyi közérzet biztosításával kívánják elősegíteni. Luxemburgban a 150 főnél többet foglalkoztató vállalatok fokozottabban kötelesek támogatni az idősebb munkavállalókat. Lengyelországban bővíteni igyekeznek az idősebbek tanulási lehetőségeit, és emelni kívánják az idősebbek számára hozzáférhető oktatási programok minőségét. Az Egyesült Királyságban 2011 októberében eltörölték a kötelező nyugdíjkorhatárt.

Néhány tagállamban mindamellett olyan intézkedések is születtek, amelyek a munkában töltött évek meghosszabbítása ellen hatnak. A Cseh Köztársaságban növelni fogják a munkát végző nyugdíjasok adóterheit, amelynek hatására feltehetően csökkenni fog az időskorúak munkaerő-piaci részvétele.

Franciaországban újra lehetővé tették, hogy azok, akik 18 éves koruk óta dolgoznak, és megfelelő mértékű társadalombiztosítási hozzájárulást fizettek, 60 éves korukban vonuljanak nyugdíjba. Magyarországon az egészségügyi dolgozókat leszámítva az összes közalkalmazott körében kötelezővé tették a nyugdíjkorhatárt.

3.2. A fiatalok foglalkoztatásának kiemelt támogatása

Számos intézkedés született a fiatalok, különösen a nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatalok (NEET-fiatalok) foglalkoztatásának támogatására. Finnország átfogó **ifjúsági garanciaprogramot** hirdetett meg, amelynek keretében a fiatal álláskereső számára 3 hónapon belül munkát, szakmai gyakorlatot vagy tanulási lehetőséget, illetve munkaerő-piaci rehabilitációs intézkedést kínálnak.

Több ország (BE, BG, ES, CY, IE, PL, PT, SE, SI) támogatja azokat a kezdeményezéseket, amelyek a **tanulószerződéses gyakorlati képzések és a szakmai gyakorlatok minőségének javítását** célozzák. Belgiumban széles körű gyakornoki program indult a 25 évnél fiatalabb olyan munkanélküliek számára, akik hat hónapos munkaerő-piaci felzárkóztatást követően sem találtak munkát. Bulgáriában ösztönzik a tanulószerződéses gyakornokok központi és regionális közigazgatási hivatalokban történő foglalkoztatását, előnyben részesítve a fogyatékos fiatalokat. Írországban 5000, egyenként 6–9 hónapos gyakornoki állás segítségével igyekeznek megkönnyíteni a fiatalok foglalkoztatását és szakmai képességeik bővítését. Spanyolországban megindult egy oktatási és tanulószerződési rendszer, valamint egy kettős szakképzési rendszer kialakítása. Lengyelországban kísérleti projekt keretében egyéni felzárkóztatással, illetve gyakornoki és képzési utalványok biztosításával igyekeznek segíteni a 30 évnél fiatalabb munkanélküliek munkavállalását. Portugáliában támogatást élveznek a szakmai gyakorlatok és a fiatalok elhelyezkedését segítő munkaközvetítő szolgáltatások. Szlovéniában a 30 évnél fiatalabb munkanélküliek számára 15 hónapig terjedő munkaviszonyt ajánlanak, és a kormány ösztönzi az adóhatóságoknál és a korrupcióellenes hivatalokban töltött önkéntes tanulószerződéses gyakorlatokat. A tanulószerződéses gyakorlati képzések előmozdítása érdekében a svéd kormány évente és tanulónként 2750 EUR-ig terjedő összeggel támogatja az ilyen lehetőségeket biztosító vállalkozásokat, és ez az összeg a javaslatok szerint 2014–2016 között tovább emelkedik.

A NEET-fiatalokat segítő további konkrét intézkedések a **szakképzésre** (DE, LV, FI) a munkahelyen belüli képzésre (LT) és a pénzügyi támogatásokra (HU) irányulnak. Németországban a migráns háttérű fiatalok ma a korábbiaknál könnyebben vehetnek részt szakképzési programban. Litvániában a fiatalok foglalkoztatását célzó projekt keretében az állam pénzügyi támogatást nyújt a vállalkozásoknak a 29 évesnél fiatalabb munkavállalók bérével és munkahelyen belüli képzésével kapcsolatos költségekhez. Lettországban a 15–24 éves munkanélkülieknek lehetőséget biztosítanak arra, hogy egy szakképzési intézményben kilenc héten keresztül három különböző szakmában próbálják ki magukat. Magyarországon az „Első munkahely garancia” nevű program keretében az állam megtéríti a pályakezdők foglalkoztatását vállaló számára a teljes bérköltséget és az azt terhelő társadalombiztosítási járulékot.

Számos tagállamban (BG, CZ, FR, IE, IT, LU, RO, SK) **partnerségeket** alakítottak ki a **szociális partnerekkel** a tanulószerződéses gyakorlati képzésben részt vevők és a szakmai gyakorlaton lévők minőségi foglalkoztatása érdekében. Bulgáriában az állam átvállalja vagy támogatja a fiatalok által betöltendő álláshelyek létesítésével kapcsolatos beruházási és munkaköltségeket. A Cseh Köztársaságban egy az Európai Szociális Alap által finanszírozott projekt hozzájárulást biztosít a szakmai gyakorlatok költségeihez, mindenekelőtt diplomások és hiányos készségprofillal rendelkező pályakezdők számára. Írországban új intézkedések révén, a munkaadók, a vállalkozások, az oktatási intézmények és a képzésszervezők összefogásán keresztül biztosítanak kiegészítő képzési helyeket az állástalan fiatalok számára. Romániában a 25 éven aluliakat foglalkoztató vállalkozások minden felvett fiatal után egy évre mentesülnek a társadalombiztosítási járulék megfizetésének kötelezettsége alól. Szlovákiában az állam egy éven át a minimálbér összegéig támogatja a magánszektorban létrehozott állásokat, míg a munkaadónak legalább hat hónapig kell fizetnie a hozzájárulásokat.

A **foglalkoztatásvédelmi jogszabályok** átalakítására csak néhány országban került sor (HU, SK, IT). A magyarországi változások a többszörös munkaviszonyt, a rugalmas munkaidő-megoldások szabályozását és az elbocsátással kapcsolatos szabályok egyszerűsítését érintik. Portugáliában azon napok számát, amely után végkielégítés fizethető, munkaviszonyban eltöltött évenként 20 napra korlátozták mind a határozott, mind a határozatlan idejű munkaszerződések esetében, és kitágították a gazdasági okokból történő elbocsátás fogalmát. Olaszországban módosították a 15 főnél többet foglalkoztató vállalkozásoknál végrehajtott jogszerűtlenül elbocsátásokra vonatkozó szabályokat, rugalmasabbá téve a munkaerőpiacról való kilépés lehetőségeit, és intézkedéseket hoztak a tipikustól eltérő munkaszerződésekkel kapcsolatos visszaélések korlátozására. Szlovákiában korlátozzák az egymást követő határozott időre szóló munkaszerződések maximális időtartamát és számát, és megszüntetik az ideiglenes alkalmazottak közvetítésével foglalkozó ügynökségekre vonatkozó kivételeket.

Csak kevés tagállam ért el sikereket az **oktatási és képzési rendszerek a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő átalakítása** terén (BE, IE, LT, MT, SK). A releváns írországi intézkedések arra ösztönzik a munkanélkülieket és a korábbi önfoglalkoztatókat, hogy a várhatóan foglalkoztatási lehetőségeket biztosító területekhez szükséges készségek elsajátítását elősegítő felsőfokú részképzésben és szakképzésben való részvétel révén a lehető legközelebb maradjanak a munkaerőpiachoz. Lettorszában több lépcsőben térképezik majd fel a képesítéseket, pontosabb információkat biztosítva ezáltal az álláskeresőknél a készségek iránti kereslet szerkezetéről és a legkeresettebb szakirányokról. Máltán a képzési költségek 80%-áig terjedő adójóváírás lehetőségével ösztönzik a diákokat arra, hogy az ipar által keresett szakirányokban képezzék tovább magukat. Szlovákiában nemrégiben fogadták el a szakképzési törvényt, amelynek célja a szakképzés és a munkaerő-piaci követelmények összehangolása. Belgiumban is intézkedéseket hoztak a szakképzés minőségének, rugalmasságának és a munkaerő-piaci követelményekhez történő igazodásának biztosítására.

Számos fellépés irányozza elő az **egyetemi oktatás minőségének és finanszírozásának felülvizsgálatát** (IT, LV, MT). Olaszországban csökkent az állami finanszírozás, így a tandíjak 25–100%-kal fognak emelkedni. Az ösztöndíjakat illetően egyedül Málta jelentette be, hogy mindkét ösztöndíjprogramot folytatja. Lettorszában átfogó értékelésnek vetettek alá több mint 800 felsőoktatási programot, és számos reformot irányoztak elő. Ezek keretében átalakítják az akkreditációs eljárást, új finanszírozási modellt dolgoznak ki az egyetemek számára, és átszervezik az egyetemek irányítását.

Jóllehet az európai szemeszter keretében felszólították a tagállamokat, hogy kezeljék prioritásként a növekedésbarát közkiadásokat, több tagállamban folyamatban van az **oktatási kiadások** lefaragása. Jelentős azon tagállamok száma, amelyek mind 2011-ben, mind 2012-ben (EE, IT, LV, LT, UK), vagy a két év közül valamelyikben (BE, BG, IE, FR, CY, HU, PL, RO, SK, FI) csökkentették az oktatásra szánt kiadásokat. A költségvetési konszolidáció keretében Spanyolországban ugyancsak napirenden van az oktatási kiadások csökkentése. Ezzel szemben stabilak maradtak vagy nőttek az oktatásra fordított kiadások Ausztriában, a Cseh Köztársaságban, Dániában, Luxemburgban és Máltán.

3.3. A kiszolgáltatott helyzetben lévők védelme

Több tagállam lépéseket tett a **szociális védelmi rendszer hatékonyságának** növelésére (EE, LV, ES). A 2009-es foglalkoztatási reform kiegészítéseként és ellensúlyozásaként Észtországban 2013-tól jelentősen nőnek a munkanélküli-ellátások. Írorszában a szociális juttatások körének szűkítése ellenére a veszélyeztetett csoportok továbbra is kapnak jövedelemtámogatást, jóllehet ennek mértéke alacsonyabb a korábbinál. Lettorszában a munkanélküli-ellátások a jövőben nem a biztosítási időtől

függnek majd, hanem legfeljebb 9 hónapig folyósíthatók, csökkenő mértékben. Spanyolországban a minimumjövedelem-rendszerre való jogosultság alapja a jövőben a kérelmező szolgálati ideje lesz.

Néhány tagállam sikereket mutathat fel a megfelelő jövedelemtámogatást, befogadó munkaerő-piacokat és minőségi szolgáltatásokhoz való hozzáférést előtérbe helyező **aktív befogadási stratégiák** megvalósítása terén (AT, DK, FI, FR, MT, PL, SE). Ausztriában a fogyatékkal élők vonatkozásában cselekvési tervet fogadtak el, amely kiterjed a diszkrimináció elleni harcra, az akadálymentesítésre, a fogyatékosok gondozására, oktatására és foglalkoztatására, valamint a saját életvitel meghatározására. Dániában 2012 júniusában jelentősen átalakították a rokkantnyugdíjak rendszerét: a hozzáférést a 40 éven felüliekre korlátozták, és rehabilitációs csoportok létrehozását irányozták elő az egészségmegőrzés, a foglalkoztatás, az oktatás és a szociális szolgáltatások támogatására. Máltán pénzügyi támogatás révén ösztönzik fogyatékosok alkalmazására az önkéntes szervezeteket. Svédországban a kormány további intézkedéseket helyezett kilátásba a veszélyeztetett csoportok munkaerő-piaci helyzetének további javítására. Ezek célja a tartósan állást keresők és a gyenge munkaerő-piaci pozícióval rendelkezők számára biztosított aktív munkaerő-piaci eszközök körének bővítése. Portugáliában szociális bérlakáspiacot alakítottak ki a legkiszolgáltatottabb csoportok megfizethető és minőségi lakóhelyhez való hozzáféréseinek biztosítására.

Kevés intézkedés irányul a társadalmi és **munkaerő-piaci integrációt támogató szolgáltatásokhoz való hozzáférés** javítására (CZ, IE, PL). A Cseh Köztársaságban helyi szinten indították el azt a szűk körű, kísérleti programot, amelynek keretében jobb lakáskörülményeket és átképzést biztosítanak olyan kirekesztett családok (mindenekelőtt romák) számára, amelyekben a gyermekek maradéktalanul részt vesznek az általános iskolai oktatásban. Írországban az Európai Szociális Alap támogatja azokat a programokat, amelyek a foglalkoztatáson és a továbbképzésen keresztül igyekeznek elősegíteni a bevándorlók pénzügyi függetlenségét és társadalmi integrációját. Lengyelországban megemelték a szegénységi küszöb alatt élő munkavállalóknak nyújtott támogatásra való jogosultság jövedelemhatárait, és növelték az egyebek mellett a nyelvoktatásban részt vevő külföldiek és menekültek számára fizetett pénzbeli szociális támogatásokat.